

ELVESZETT ÉS MEGKERÜLT

A megőrzés parancsa. Mai magyar konzervatív szerzők esszéi meghatározó könyvekről.
Szerkesztette: BOTOS MÁTÉ – FEKETE BALÁZS. MCC Press, Budapest, 2022.
418 oldal, 4760 Ft

Mi az, ami megérdemli, hogy újra és újra elolvassuk? – teszi fel a kérdést Nietzsche a német próza kapcsán. Lesújtó ítélete egy négyteteles felsorolás: Lichtenberg, Jung-Stilling, Adalbert Stifter és Gottfried Keller. Persze ez a szűk lista nem meglepő, ha ismerjük egy másik aforizmáját is: „Magvas szűkszavúság, nyugalom és érettség – ahol ezeket a tulajdonságokat megtaláloed egy szerzőben, állj meg és ünnepelj egy hosszú lakomát a sivatag közepén: sokáig nem fogod ilyen jól érzeni magad.” Mindkét nietzschei gondolat arra a zsinórmértékre irányítja figyelmünket, amelyhez viszonyítva gondolkodásunkat alakíthatjuk. [A Nietzsche-idézetek a szerző fordításai, a bibliai igehelyek a Szent István Társulat fordításából származnak – *a Szerk.*]

Zsinórmérték nélkül nem lesz egyenes a gerenda és derékszögű a fal: megroppan az épület, összedől a ház. A szellem háza is repedezik és összedől a mérőzsinór mentén faragott oszlopok nélkül. Ki adja a mérőzsinórt a szellem kőműveseinek és ácsainak kezébe? E kérdés mindaddig másodlagos, amíg a zsinórmérték elveszett, és csak tétova mozdulatokkal nyúlunk üres helyére. A fiók üressége egyszerre hirdeti valaminek a fájó hiányát és azt a tényt, hogy egykor volt ott valami. Elveszni csak az tud, ami egyszer már a miénk volt, ha pedig a miénk volt, akkor csak mi magunk találhatjuk meg és adhatjuk újra a szellem kőműveseinek és ácsainak.

A keresés hosszú időbe telt, de végre – megtaláltott! 2002-ben Láncki András vázolta a modern magyar konzervativizmust, 2018-ban Békés Márton sürgette a hazai konzervatív kánon megszületését, most pedig itt áll előttünk harminchét magyar szerző, aki harminchét hagyományelvű munkát ajánl a figyelmünkbe. Magyar konzervatív szemléletű szerzők nyújtják felénk a mérőzsinórt: elveszett és megkerült. Húsz évvel a *Konzerva-*

tív kiáltvány (Attraktor, 2002) és öt évvel a *Tihanyi tézisek* (Látószög, 2018) után különösen időszerű a Botos Máté és Fekete Balázs szerkesztésben megjelent *A megőrzés parancsa* címet viselő antológia. Persze jöhetett volna előbb is, hiszen hetvenöt éve keressük azt, ami elveszett. A magyar hagyományelvű gondolkodás – mint sok más egyéb – mesterséges megszakítása és elnémitása után ideje van a mérőzsinór kifeszítésének.

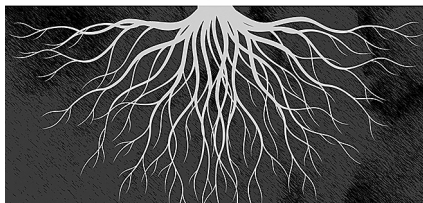
Sámuel második könyvében olvashatjuk, hogy miután Dávid legyőzte a moabitákat, a mérőzsinór döntött a sorsukról: „Két mérőzsinórnyit mért a megölésükre és egy teljes mérőzsinórnyit az életben hagyásukra” (2Sám 8,2). Az ószövetségi király kegyetlensége megrettentő, különösen annak tudatában, hogy Sámuel első könyvéből tudjuk, hogy Dávid jó kapcsolatot ápolt Moáb királyával. A zsinórmérték a szellem területén is hasonló kérlelhetlenséget jelent: bizonyos szempontból megkerülhetetlen és ebből fakadóan kötelező érvényű műveket zár körbe és rekeszti körön kívülre a megkerülhetőt és választhatót. Alkalmas-e egy ilyen kérlelhetlenül határt szabó zsinórmérték egy olyan területre, melynek jellemzője éppen, hogy a határok dinamikus alakítása és az adaptív rugalmasság?

A hagyomány és a múlt tiszteletén alapuló konzervatív gondolkodás nem kérlelhetetlen határok között alakul, a szigorú dogmatizmust elutasítja. A konzervativizmus mindig kreatív, ami folytonos korszerűséget biztosít számára. A konzervativizmus kreativitása pedig épp a múlt ismeretéből és a hagyomány tiszteletéből fakad. Innen tudja, hogy a valóság sokfélesége nem zárható el egy kifeszített zsinórmértékkel. Ahogy a *Konzervatív kiáltvány* fogalmaz, „az értelem csak gögös állapotában helyezheti magát a valóság fölé, s hiheti, hogy van egy módszer, van egy elv vagy egy tudományos tétel, amellyel az emberi világ értelmezhető.”

A MEGŐRZÉS PARANCSA

Mai magyar konzervatív szerzők esszéi meghatározó könyvekről

Az MCC Press gondozásában – Németh János grafikai munkáját dicsérve – megjelent kötet nem helyezi magát a valóság fölé. Nem kíván kérlelhetetlen és formálhatatlan kánont alkotni. A magyar szerzők munkái mellett megfér a kontinentális és angolszász hagyomány több kiválósága is. A kortárs magyar irodalom mellett az eredeti zsinórmérték – a *Tóra* –, de Konfúcius is megőrzendő hagyományként van felmutatva. A rabbinikus irodalom hagyománya együtt tűnik fel a 20. századi katolikus politikai gondolkodással. Együtt van már felfedezett és még felfedezésre váró. Holtak és élők művei szolgálnak útjelzőként a hagyományelvű gondolkodás gazdagságának megismeréséhez. Persze vannak nagy kimaradók is. A szerkesztők által is hiányolt Carl Schmitt, Russel Kirk, Chateaubriand mellett nem lehet teljes a hagyományelvű gondolkodás Ernst-Wolfgang Böckenförde, Joseph Ratzinger, vagy éppen Edmund Burke nélkül sem.

A konzervatív gondolkodás egybegyűjtésére egy másfajta zsinórmértékre van szükség. Ehhez érdemes egy másik szentírási történetet felidézni. Ezékiel könyvében olvashatjuk: „A férfi, akinek kezében mérőzsinór volt, kelet felé ment és ezer könyököt mért, majd átvezetett a vízfolyáson, s a víz bokáig ért. Újra ezret mért és átvezetett a vízfolyáson, s a víz térdig ért. Megint ezret mért és átvezetett rajta, s a víz a veséig ért. Ismét ezret mért, s már folyó volt, amin nem tudtam átmenni, mert a víz áradt, mély folyóvá dagadt, amelyen nem tudtam átmenni.” (Ez 47, 3–5) A templomból fakadó forrás történetében a zsinórmérték tiszta és egészséges vízhez vezet, melynek mentén a fák friss gyümölcsöt hoznak, lombjuk pedig orvosságul szolgál.

A hagyományelvű gondolkodás csak a mérőzsinórt használó férfit követve tárható fel a maga mélységében. Ahhoz, hogy ne süllyedjünk el a hagyomány gazdagságában, ahhoz, hogy helyesen értsük a múltunk tanítását, nekünk is ezt az utat érdemes bejárni. Az oly’ töredékesen feldolgozott és reflektált magyar konzervatív hagyományunk helyes értékeléséhez – a történeti alkotmány gondolatiságától a 19. század második felében kibontakozó konzervatív szellemiségig – a folyóig vezető utat kell bejárni. Hasonlóan – a magyarral párhuzamosan fejlődő, de attól jelentősen

eltérő – európai és angolszász hagyományt, illetve ezek egymásra hatását is csak a megmerítkezés szertartásos folyamatában tudjuk jól megérteni. A megjelent kötet ezt a megmerítkezést biztosítja. **A tanulmánygyűjteményben gondosan mérő kezek mutatják az utat a hagyományelvű gondolkodás fontos műveire,** amely munkák az idő változása mellett is friss gyümölcsöt hozó fákként várnak minket, hogy orvosságul szolgáljanak a valóság gögös tagadásának korában.

Joggal merül fel a kérdés, hogy mi szükség van ezekre a támogató kezekre. Aleida és Jan Assmann *Kánon és cenzúra* című tanulmányukban a hagyomány öreként három tényezőt azonosítanak: a cenzúrát, a szöveggondozást és az értelemgondozást. Anélkül, hogy a tanulmány mélyreható elemzését most elvégeznénk, a harmadik pontot érdemes kiemelni. Az Assmann házaspár ugyanis amellet érvel, hogy „puszta szöveggondozás révén még nem keletkeznek nagy tradíciók. Ehhez értelemgondozásra is szükség van”. A puszta szöveggondozás után a jelentés továbbra is kérdéses marad. A jelentést nekünk kell feltárni. A feltárás pedig egyúttal már értelmezés is. A harminchét kortárs magyar hagyományelvű gondolkodó esszéje ezt az értelemgondozási, értelemadási feladatot látja el. Munkájuk nélkülözhetetlen a hagyomány fenntartásában, hiszen az értelmezésük által válik a hagyomány életté. Értelmezésük által nyílik lehetőség a dialógusra, vitára. A párbeszédben értelmezés pedig végső soron *a hagyomány alkotó megőrzését jelenti*. Márpedig Heidegger nyomán tudjuk, hogy „a megőrzés állhatatossága [*Inständigkeit*]: tudás”.

Az *állhatatos megőrzésben* e harminchét szerző mellett még jónéhány kortárs gondolkodó elévülhetetlen szerepet vállalt, akik fájoan hiányoznak a kötetből. A szerkesztők szavaival élve, „a magyar konzervatívok kánonja csak velük lehet teljes”. Ezzel a feladat és a lehetőség is adott, hogy a zsinórmérteket – ha már újra megtaláltuk – ismét elővegyük és használjuk, ne kelljen újabb hetvenöt évig várnunk. Mindenekelőtt azonban – megfontolva Nietzsche szavait – a kötet most megállásra szólít, élvezzük ki a hosszú lakomát a sivatag közepén, hogy utána újult erővel lépünk a mérőzsinórt használó ember nyomába.

JANCSÓ ANDRÁS